

PŮVODNÍ PRÁCE

CELIBÁT A SEXUÁLNÍ ZDRŽENLIVOST VE VZTAHU K NÁBOŽENSTVÍ A JEJICH VNÍMÁNÍ ČESKOU POPULACÍ – PILOTNÍ STUDIE

Czech population and its perception of celibacy and sexual abstinence in relation to religions – the pilot study

Věra Bártová

Ústav antropologie, Přírodovědecká fakulta,
Masarykova Univerzita, Brno, Česká republika

Abstract

This study is focused on questions dealing with celibacy and sexual abstinence. The main aim of research is to find out how people in Czech Republic understand and define terms celibacy and sexual abstinence and also their public awareness of presence of celibacy and sexual abstinence in different religions of the world. During the May 2015 one hundred questionnaires were completed by respondents (77 women and 23 men). Respondents, women and men, who proclaimed themselves as active believers (almost everyone from Latin Church) assigned most frequently the presence of celibacy and sexual abstinence in Christianity, especially Latin Church. In general, celibacy was mainly linked with Christianity (72 women and 22 men), but also with Buddhism, Hinduism, Islam, Judaism and ISKCON (The International Society for Krishna Consciousness). Furthermore, Christianity was mainly linked with sexual abstinence (24 women and 12 men), although there were quite high amount of answers "Don't know" and "All of them" responded by 20 women and 12 men and by 17 women and 4 men, respectively. Additionally, Buddhism, Hinduism, Islam and Judaism were further mentioned.

Key words: *faith, questionnaire, sexuality*

Úvod

Otázce sexuality z nejrůznějších úhlů pohledu se věnuje velké množství literatury (Nye, 1999). Problematikou celibátu v kontextu různých náboženství se zabývá ve své publikaci Abbottová (2005) či Olson (2008), na celibát v římskokatolické církvi se zaměřuje například Denzler (2000). Římskokatolická církev, která je dle Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011 v České republice stále nejpočetnější náboženskou skupinou, je veřejnosti známá svým celibátem, který je povinný téměř pro všechny církevní představitele (Pavel VI., 1964). Kromě římskokatolické církve se v dnešní době můžeme v České republice setkat také s reprezentanty a věřícími mnoha jiných náboženství světa, v souvislosti s nimi však celibát často zmiňován nebývá. Sexuální zdrženlivost pak bývá spojována především se sexualitou a sexuálním životem. V této oblasti probíhá velké množství výzkumů. Ve Spojených Státech proběhla řada výzkumů věnujících se otázce sexuální zdrženlivosti, pro příklad Abbott a Dalla (2008) či Hans a Kimberley (2011).

V České republice se sexualitě aktuálně věnuje například rozsáhlý anketní výzkum Flegra (2015) či výzkumy dominance a submisivity Jozífkové a Flegra (2006). Vztahu náboženství a sexuality se z českých autorů věnoval například Chadima (2009).

Cíl

Cílem studie je navázat na předešlé výzkumy různých oblastí sexuality a doplnit je o nový úhel pohledu. Na základě anketního šetření uskutečněného v rámci výzkumu vztahu náboženství a sexuální zdrženlivosti usiluje projekt o zmapování povědomí obyvatel České republiky o výskytu celibátu a sexuální zdrženlivosti v náboženstvích světa a vůbec to, jak tyto pojmy lidé definují.

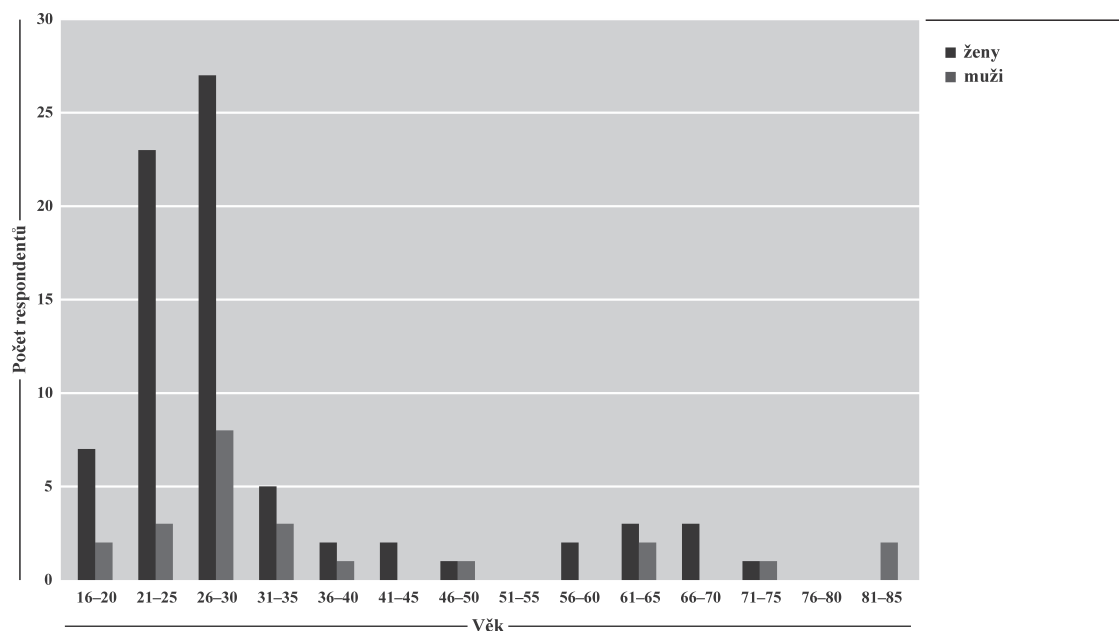
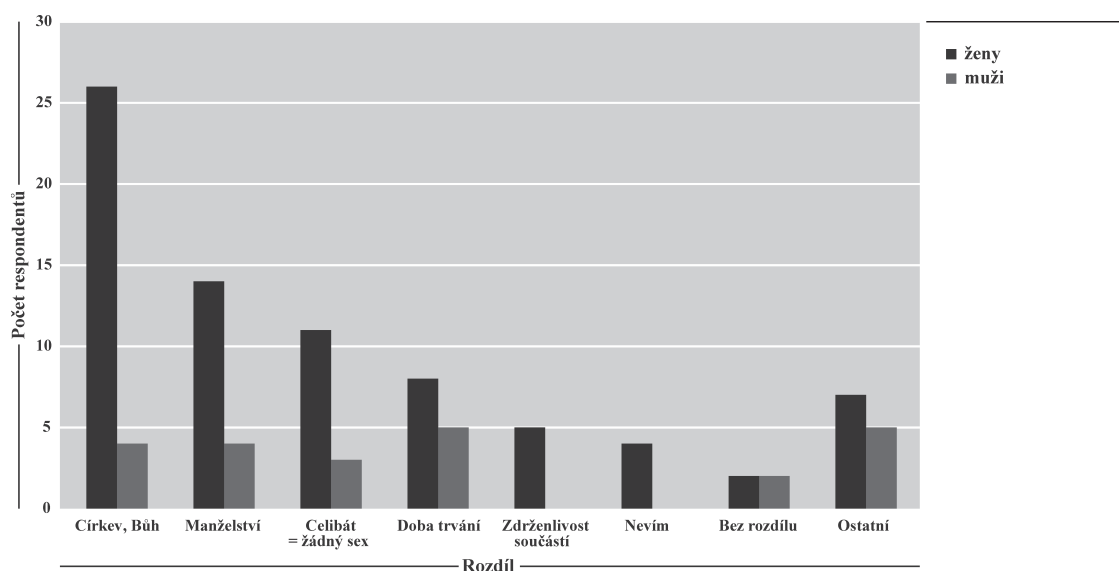
Metodika

Na základě zkušeností z předešlých výzkumů uskutečněných v rámci bakalářské práce (Bártová, 2010) a diplomové práce (Bártová, 2012) vznikla anketa zaměřená na problematiku definice pojmů celibát a sexuální zdrženlivost a na povědomí obyvatel České republiky o jejich výskytu v rámci různých náboženství světa. Anketa vytvořená za pomoci publikace Kvalitativní výzkum (Hendl, 2008) a programu Google Disk byl respondentům dostupný v online podobě. Anketa se skládala celkem z 22 otázek, 11 otevřených a 11 s volbou odpovědi z předepsaných variant. V závěru ankety měli respondenti možnost doplnění vlastních poznámek. Výsledky ankety byly zpracovány pomocí programu Microsoft Excel.

Výsledky

V rámci pilotní studie, která probíhala v květnu roku 2015, vyplnilo anketu celkem 100 respondentů, z toho 77 žen a 23 mužů. Věkové spektrum respondentů se pohybovalo v rozmezí 16 až 73 let u žen a 19 až 83 let u mužů. Pro přehlednější vyhodnocování výsledků byly vytvořeny věkové kategorie po pěti letech. Nejpočetněji zastoupenou skupinou respondentů byla u žen i mužů skupina 26–30 let. Ve věkovém spektru respondentů nebyly obsazeny kategorie 51–55 let a 76–80 let (Obrázek 1). Téměř polovinu respondentů (48 %) představovali pracující občané, další velkou část respondentů (37 %) tvořili středoškolští a vysokoškolští studenti. Zbytek respondentů tvořili lidé v důchodu (9 %), na mateřské dovolené (5 %) a nezaměstnaní (1 %). Více než polovina respondentů (56 %) dosáhla vysokoškolského vzdělání.

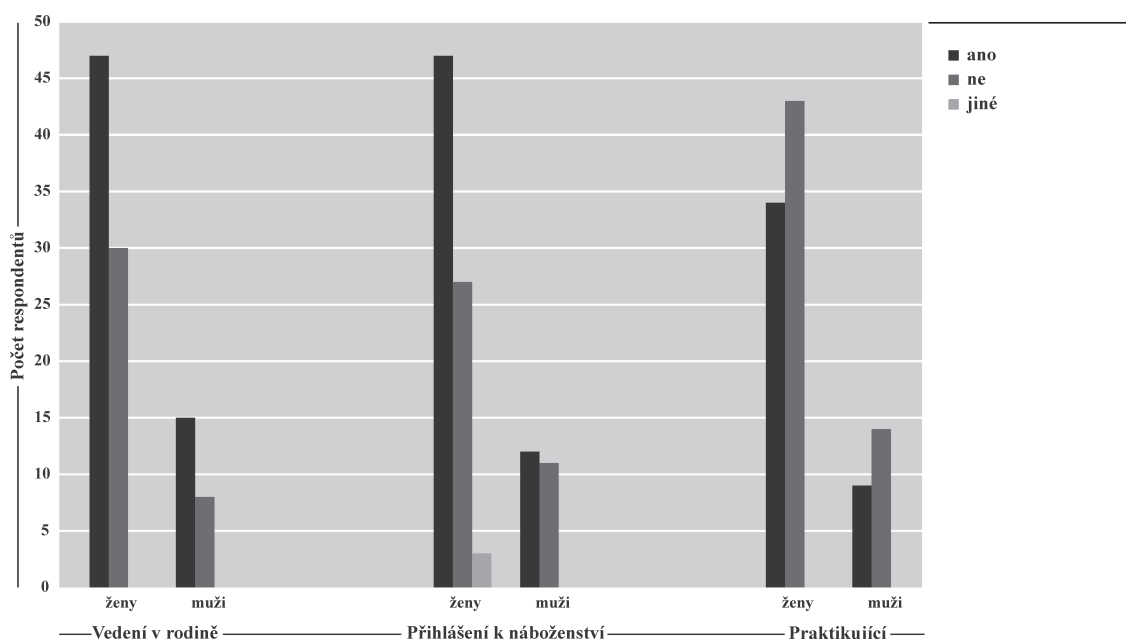
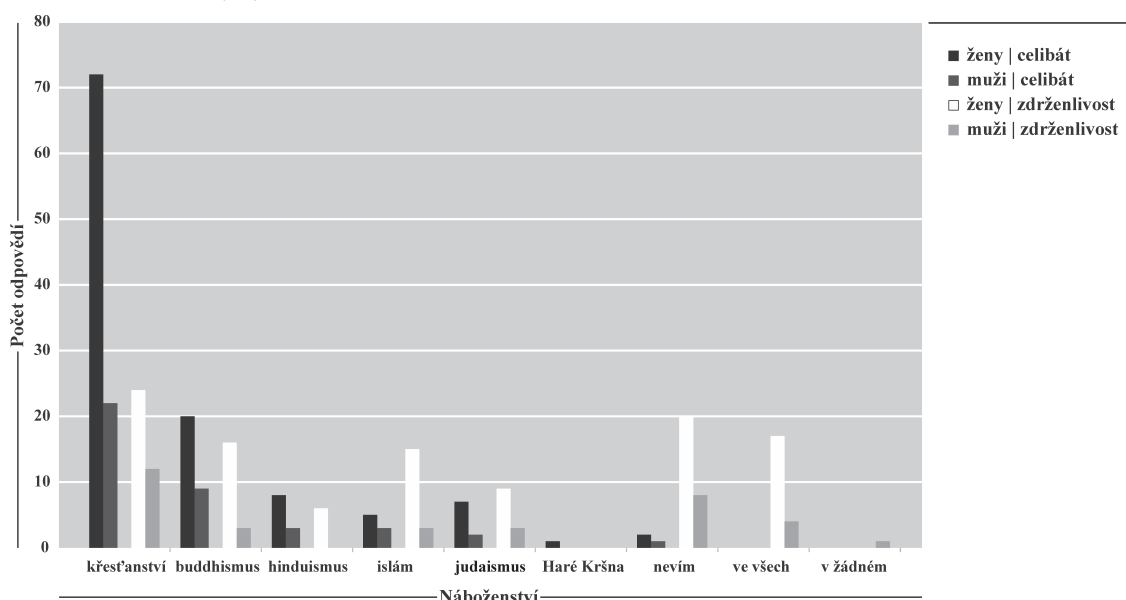
Nejdůležitější část ankety představovaly otázky týkající se definice pojmu celibát a sexuální zdrženlivost a jejich výskytu v náboženstvích světa. Respondenti měli vlastními slovy definovat, jak chápou pojem celibát a sexuální zdrženlivost a jaký, pokud nějaký, je mezi těmito pojmy rozdíl. Data získaná na základě těchto odpovědí byla rozdělena do osmi kategorií (Obrázek 2). Nejčastější odpověď, celkem u 26 žen, představovalo tvrzení, že celibát je svázán s církví a zaslíbením se Bohu. Tuto odpověď uvedli také 4 muži. Všichni tyto muži, kteří celibát definovali jako zasvěcení se Bohu, byli praktikujícími římskými katolíky. Oproti tomu, sexuální zdrženlivost tyto respondenti chápali spíše jako světskou věc, týkající se života běžných obyvatel. Druhou nejčastější odpovědí, u celkem 14 žen a 4 mužů, bylo přesvědčení, že celibát znemožňuje uzavření manželství či přítomnost životního partnera a rodiny. Současně tyto respondenti uvedli, že sexuální zdrženlivost trvale nevylučuje možnost uzavření manželství a umožňuje mít životního partnera, i když ne sexuálního, tak alespoň někoho, na koho se člověk může obrátit a sdílet s ním své radosti a starosti. Celibát ve smyslu nemožnosti jakýchkoli sexuálních aktivit definovalo

Obrázek 1. Srovnání zastoupení věkových kategorií respondentů u žen a mužů**Obrázek 2.** Rozdíl mezi celibátem a sexuální zdrženlivostí

11 žen a 3 muži. Sexuální zdrženlivost pak chápali ve smyslu omezení sexuálních aktivit a nikoli jako jejich nemožnost. Nejčastější odpovědi u mužů (celkem 5) bylo, že celibát je trvalý, dlouhodobý až doživotní stav, zatím co sexuální zdrženlivost je jen na určitý omezený časový okamžik. Tuto odpověď uvedlo také 8 žen. Pět žen uvedlo, že sexuální zdrženlivost je součástí celibátu. Žádný rozdíl neshledávali mezi celibátem a sexuální zdrženlivostí dvě ženy a dva muži. Odpověď „nevím“ uvedly 4 ženy. Zbývajících 12 respondentů (7 žen a 5 mužů) uvádělo jiné odpovědi, které nebylo možné zařadit do předešlých osmi kategorií.

Vzhledem k tomu, že se výzkum zaměřuje na pojetí celibátu a sexuální zdrženlivosti v kontextu náboženství, byly součástí ankety i otázky mapující situaci respondentů v oblasti víry. Následující otázky zjišťovaly, zda respondenti byli v rodině vedeni k nějakému náboženství, zda se hlásí k nějakému z náboženství a zda toto náboženství také aktivně praktikují (Obrázek 3). Pakliže nějaké náboženství praktikují, tak jaké a zda se jedná o to stejné, ke kterému byli vedeni v rodině. Ze získaných od-

povědí vyplývá, že v rodině bylo k víře vedeno celkem 47 žen a 15 mužů. Stejný počet žen, tedy 47, uvedl, že se hlásí k nějakému náboženství. Kromě toho 3 ženy uvedly, že se přímo nehlásí k určitému náboženství, ale věří v „něco“, v nějakou „vyšší moc“. Z mužů jich pouze 12 uvedlo, že se hlásí k náboženství. Největší rozdíl v počtech byl pak v případě aktivního praktikování. Ač poměrně velké množství respondentů udávalo, jak již bylo uvedeno, že se hlásí k nějakému náboženství, to že ho aktivně praktikují, uvedlo pouze 34 žen a 9 mužů. Následně 39 žen a 10 mužů uvedlo, že náboženství, ke kterému se hlásí je to stejné, ke kterému byli vedeni v rodině. Kromě toho 2 ženy uvedly, že i když v rodině nebyly vedeny k žádnému náboženství, nyní jsou aktivními katoličkami. Současně 1 muž a 1 žena uvedli, že ač byli dříve vedeni ke křesťanství, nyní se berou jako ateisté. Další dvě ženy uvedly, že více než ke křesťanství, ke kterému byly vedeny, se hlásí a praktikují východní náboženství. Z aktivně praktikujících žen jich jako své náboženské vyznání uvedlo 15 římskokatolické (další 3 uvedly, že aktivně nepraktikují, ale jsou římskokatolického vyznání),

Obrázek 3. Srovnání počtu respondentů, kteří byli v rodině nábožensky vedeni, hlásí se k určitému náboženství a aktivně toto náboženství praktikují**Obrázek 4.** Srovnání výskytu celibátu a sexuální zdrženlivosti v náboženstvích

9 křesťanství, 8 katolické, 1 evangelické a 1 Haré Kršna. Muži uvedli v 5 případech, že jsou aktivními římskými katolíky, ve 2 případech katolíci a další 2, že jsou křesťané.

Po nadefinování pojmů celibát a sexuální zdrženlivost měli respondenti uvést, ve kterých náboženstvích se podle nich s těmito jevy můžeme setkat. Respondenti měli volný prostor pro svoji odpověď a mohli tak uvést jedno či více různých náboženství (Obrázek 4). Nejčastěji uváděnou odpovědí pro výskyt celibátu i sexuální zdrženlivosti bylo u žen i mužů křesťanství. Celibát spojovalo s křesťanstvím, speciálně s římskokatolickou církví, 100 % mužů, kteří uvedli, že jsou aktivně praktikující křesťané (římskokatolíci). Celkově byl celibát nejčastěji spojován právě s křesťanstvím, konkrétně ženy ho uvedly 72krát a muži 22krát. Druhou nejčastější uváděnou odpovědí byl výskyt celibátu v buddhismu, a to 20krát u žen a 9krát u mužů. Dále se můžeme dle odpovědí setkat s celibátem v islámu a judaismu. Jedenkrát byla uvedena celibátní praxe v Haré Kršna. Dvě ženy a jeden muž uvedli jako odpověď „nevím“. Odpovědi

ohledně výskytu sexuální zdrženlivosti nebyly tak jednoznačné jako v případě celibátu. Velmi častou v tomto případě byla jak u žen (20krát), tak i u mužů (12krát) odpověď „nevím“. Nejčastější odpovědí však bylo, stejně jako v případě celibátu, uváděno křesťanství. Ženy ho uvedly 24krát a muži 12krát. Poměrně vysoké množství respondentů, 17 žen a 4 muži, uvedlo, že se sexuální zdrženlivostí se můžeme setkat ve všech náboženstvích. Z dalších náboženství byly uváděny islám, judaismus a hinduismus.

Anketa také obsahovala otázky týkající se osobní zkušenosti s celibátem a sexuální zdrženlivostí. Tři ženy a dva muži uvedli, že mají osobní zkušenost s celibátem. Ženy zde jako osobní zkušenost uváděly, že znají někoho, kdo žije celibátním životem. Z mužů jeden uvedl, že jeho příbuzný je římskokatolický kněz a druhý, že se připravuje na to stát se římskokatolickým knězem. U osobní zkušenosti se sexuální zdrženlivostí byly počty respondentů podstatně vyšší, jednalo se o 29 žen a 7 mužů. Ženy jako osobní zkušenost se sexuální

zdrženlivostí uváděly ve většině případů odkládání sexuálního styku až na dobu po svatbě. Kromě toho také uváděly zkušenost se sexuální zdrženlivostí ve spojitosti s plánovaným rodičovstvím. Muži uváděli jako osobní zkušenost to, že usilují o to být sexuálně věrní své partnerce/manželce.

Diskuze

Data získaná v průběhu pilotní studie přinesla informace o chápání celibátu a sexuální zdrženlivosti obyvateli České republiky. Velmi zajímavé byly doplňující informace respondentů v závěru ankety. Možnost cokoli doplnit využilo celkem 18 respondentů. Nejčastěji uváděli (8x), že celibát je přežitek a vede k sexuálnímu zneužívání. Dle jejich mínění by bylo nejlepší celibát zrušit. Oproti tomu 5 respondentů celibát chápe jako dobrou věc a jsou pro jeho zachování. Přesto by se přiklonili spíše k tomu, aby byl celibát dobrovolný a nikoli povinný. Vzhledem k tomu, že více než polovina respondentů (56 %) dosáhla vysokoškolského vzdělání, zatímco dle sčítání obyvatel z roku 2011 je v ČR 12,4 % vysokoškolsky vzdělaných (ČSÚ, 2014) a jejich věk se pohyboval v rozmezí 20–30 let, lze předpokládat, že tento vzorek není typicky reprezentativním vzorkem populace České republiky. Také velké procento respondentů (43 %) uvedlo, že aktivně praktikují náboženství, nejčastěji křesťanství. Podle sčítání obyvatel z roku 2011 je věřících pouze 20,8 % obyvatel (ČSÚ, 2014). Výsledky získané studií mohly být ovlivněny prostředím, odkud byli respondenti získáváni. Vzhledem k tomu, že byla anketa dostupná jen v elektronické podobě a převážně prostřednictvím sociální sítě Facebook, mohlo dojít k určité selekci. Pro následný výzkum je proto plánováno šířit anketu i jinými způsoby než jen prostřednictvím sociální sítě, ale například i v tištěné podobě. Důležité je také získat více respondentů z vyšších věkových kategorií, případně jiného stupně vzdělání.

Závěr

Pilotní studie přinesla několik zajímavých výsledků. Odpovědi žen a mužů se téměř nelišily. Respondenti, ženy i muži, kteří uvedli, že aktivně praktikují náboženství (téměř ve všech případech se jednalo o římskokatolické křesťanství), současně uváděli jako nejčastější variantu výskytu celibátu a sexuální zdrženlivosti právě křesťanství a speciálně římskokatolickou církev. V současné době nadále probíhá anketní šetření. Aktuální verze ankety vznikla upravením původní verze na základě výsledků a zjištění z pilotní studie.

Poděkování

Chtěla bych poděkovat všem, kteří se zúčastnili výzkumu a věnovali svůj čas vyplnění ankety. Také bych chtěla poděkovat prof. PhDr. Jaroslavu Malinovi, DrSc. za cenné rady.

Souhrn

Výzkum se snaží zmapovat povědomí obyvatel ČR o významu a výskytu celibátu a sexuální zdrženlivosti v náboženstvích světa. Pilotní studie přinesla některé zajímavé poznatky o chápání těchto pojmů například ve vztahu k víře, avšak prozatím ní malé množství respondentů nedovoluje výsledky aplikovat na celou populaci.

Klíčová slova: anketní šetření, sexualita, víra

Literatura

- Abbott, D. A., & Dalla, R. L. (2008). 'It's a choice, simple as that': youth reasoning for sexual abstinence or activity, *Journal of Youth Studies*, 11(6), 629–649.
- Abbottová, E. (2005). *Historie celibátu*. Praha: BB/art.
- Bártová, V. (2010). *Celibát římskokatolických kněží*. Bakalářská práce. Brno: Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita.

- Bártová, V. (2012). *Celibát v náboženstvích světa: komparativní antropologická studie*. Diplomová práce. Brno: Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita.
- Český statistický úřad. (2014). Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu – 2011. Retrieved from <https://www.czso.cz/csu/czso/nabozenska-vira-obyvatel-podle-vysledku-scitani-lidu-2011-61wegp46fl>
- Český statistický úřad. (2014). Úroveň vzdělání obyvatelstva podle výsledků sčítání lidu – 2011. Retrieved from <https://www.czso.cz/csu/czso/uroven-vzdelani-obyvatelstva-podle-vysledku-scitani-lidu-2011-xllg5xjb8q>
- Denzler, G. (2000). *Dějiny celibátu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Flegr, J. (2015). *Bigblogger.lidovky.cz*. Retrieved from <http://jaroslavflegr.bigblogger.lidovky.cz/>
- Hendl, J. (2008). *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Hans, J. D., & Kimberly, C. (2011). Abstinence, Sex, and Virginity: Do They Mean What We Think They Mean?, *American Journal of Sexuality Education*, 6(4), 329–342.
- Chadima, M. (2009). *Dějiny erotiky a sexuality v náboženství*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Jozifikova, E., & Flegr, J. (2006). Dominance, submissivity (and homosexuality) in general population. Testing of evolutionary hypothesis of sadomasochism by internet-trap-method. *Neuroendocrinology Letters*, 27(6), 711–718.
- Nye, R. A. (1999). *Sexuality*. Oxford: Oxford.
- Olson, C. (2008). *Celibacy and religious traditions*. Oxford: Oxford university press.
- Pavel VI. (1964). *Lumen Gentium*. Retrieved from http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_cs.html

- Bártová, V. (2015). Celibát a sexuální zdrženlivost ve vztahu k náboženství a jejich vnímání českou populací – pilotní studie. *Česká antropologie*, 65(2), 4–7.